

Gepubliceerd in *Ons Erfdeel* 2014/3.

Zie www.onserfdeel.be of www.onserfdeel.nl.

[B] **DE NACHT IN DE ADEREN. OVER HET WERK VAN MERIJN DE BOER**

In het najaar van 2011 debuteerde Merijn de Boer (*1982) met de verhalenbundel *Nestvlieders*, die werd bekroond met de Lucy B. en C.W. van der Hoogt-prijs 2012. Het boek bevat vier verhalen, waarvan er twee ongeveer zeventig bladzijden tellen. Zij worden omsloten door verhalen die circa twintig pagina's omvatten. De korte teksten maken door hun geconcentreerde vorm de meeste indruk, met als hoogtepunt het openingsverhaal "Overall leegte", een titel die overigens van toepassing is op alles wat De Boer heeft geschreven.

De verhalen in *Nestvlieders* ontlenen hun kracht niet aan een uitgekende intrige. Waarmee niet is gezegd dat zij samenhang missen. Het personage Wolf begeeft zich in "Overall leegte" 's nachts, uitgedost als clown, op straat. Daarbij zingt hij het kinderliedje "Schipper mag ik overvaren, ja of nee?", wat past bij zijn fascinatie voor het beroep van binnenvaartschipper. Aan het einde van het verhaal springt Wolf van een brug op een varende schip, waarna hij, op de boeg gezeten, in de verte verdwijnt. Een slotscène die de lezer niet licht vergeet.

In "Balthasar Tak" heeft de titelheld een baantje in een hotel, hetgeen op een eclatant fiasco uitdraait. Hij is onhandig en vindt geen aansluiting bij zijn omgeving, zoals alle personages van De Boer. De samenhang wordt in dit verhaal gewaarborgd door de veelvuldig beschreven insecten. Het staccato uitspreken van de achternaam "Tak" levert het geluid op van een zwerm sprinkhanen die tegen het tentdoek slaat. Verder is er de associatie met een wandelende tak en wordt het meisje An vergeleken met een mier. Samen met de sprinkhanen wordt de

titelfiguur verdelgd door zijn werkgeefster, die in het helse slot van het verhaal de insecten met een vlammenwerper te lijf gaat, daarbij ook Balthasar tot slachtoffer makend.

De werking van de verhalen in *Nestvlieders* berust op hun volstrekt eigen sfeer. Die wordt opgeroepen door de personages, die niet geïntegreerd zijn in een sociale omgeving en zowel voor de andere verhaalfiguren als de lezer ondoorgrondelijk blijven. Het verwondert dan ook niet dat De Boer in interviews heeft getuigd van zijn belangstelling voor het werk van Jacques Gans, J.J. Voskuil en Frans Kellendonk, dat dezelfde spanning kent tussen individu en gemeenschap.

De personages van De Boer zijn excentrieke gestalten, die zich in de marge van de samenleving ophouden. De titel *Nestvlieders* verschijnt daardoor in een ironisch licht. *Nestvlieders* zijn vogels die, nadat zij uit het ei zijn gekropen, terstond het nest verlaten en gedeeltelijk voor zichzelf kunnen zorgen. Deze onafhankelijkheid is de creaturen van De Boer niet gegeven. Zij zijn niet in staat zich naar behoren te handhaven en blijven opgesloten in zichzelf, als koningen in een zelf gesticht rijk, om een metafoor te gebruiken uit het verhaal "Luchtkasteel".

De thematiek van vervreemding en eenzaamheid kan een literair werk loodzwaar en onverteerbaar maken. Dit gevaar bezweert De Boer door de humor waarmee hij zijn werk kruidt, waarbij hij met een zekere voorliefde de spot drijft met moderne zweverigheid. De volgende passage is afkomstig uit "Luchtkasteel": "Ik liep een half uur langs de branding en kwam alleen twee vrouwen tegen die met lange vesten aan, hun armen naar de hemel spreidden en, terwijl de regen zich op hun gelukzalige gezichten stortte, steeds maar weer 'Leven!' riepen, met een hoofdletter." Waarbij ik erop wijs dat de personages van De Boer daar zonder uitzondering de grootst mogelijke moeite mee hebben.

Begin 2014 debuteerde hij als romancier met *De nacht*. Ook in dit werk ontbreekt de humor niet, rijk als het is aan bizarre voorvallen. Die worden verhaald door een verteller, Marcel, die nauwelijks bij machte is op coherente wijze verslag uit te brengen van zijn belevenissen. Hij bedient zich van een grillige verteltrant, die de lezer bij herhaling dwingt tot nadenken en terugbladeren, bijvoorbeeld om te

achterhalen waarop de gedachte “we hadden toch afgesproken” teruggaat. Stelselmatig wordt het lineaire handelingsverloop doorbroken, met als gevolg dat de lezer zich soms moeilijk kan oriënteren.

Daar komt bij dat de verteller verregaand onbetrouwbaar is. Al op de eerste bladzijde liegt hij tegen zijn vriendin Lidia over de tijd die hij op haar heeft gewacht. Naarmate de roman vordert, komt de lezer meer te weten over Marcells leugenachtigheid, maar toch wordt hij ook dan nog voor verrassingen geplaast. Pas tegen het einde van de roman blijkt bijvoorbeeld uit opmerkingen van andere verhaalfiguren dat Marcel een grote wijnvlek op zijn wang heeft.

Hij consumeert dagelijks grote hoeveelheden alcohol en bedriegt zijn vriendin op grote schaal. Haar heeft hij wijsgemaakt dat hij voor haar nooit een vriendinnetje heeft gehad, terwijl hij een notoire vreemdganger is die het op labiele meisjes heeft gemunt, maar ook de moeder van Lidia niet versmaadt.

Tijdens een vakantie op een tropisch eiland papt een wat ouder echtpaar aan met Marcel en Lidia. Eerstgenoemde vergriipt zich later aan de vrouw, nadat hij eerder door haar is betrapt in een compromitterend samenzijn met Zelda, de bozige tienerdochter van het echtpaar. Dit meisje dwingt hij met hem de zee in te lopen. “De mooiste manier om te sterven vind ik verdrinken”, heeft hij haar voorgehouden, doelend op de fraaie filmopname die daarvan kan worden gemaakt. “Ik trok haar mee en we volgden de regieaanwijzing. In de zee zou aan alles een einde komen.”

Vaker heeft Marcel de gewaarwording dat hij deel uitmaakt van een film of een toneelopvoering en niet van de werkelijkheid die de mensen in zijn directe omgeving bevolken. Hij is eerder een personage dan een persoon, niet toevallig de achternaam van de dakdekker die op de eerste bladzijde een kleine reparatie komt verrichten. Het gesprek met deze Persoon doet Marcel goed: “Ik voelde me midden in de maatschappij.” Dit is geenszins zijn vertrouwde positie: hij is al tien jaar werkloos en ontbeert elke ambitie.

Evenmin als de verhalen in *Nestvlieders* wordt *De nacht* geschraagd door een zorgvuldig geconstrueerde plot. Want wat houdt de roman aan

handeling helemaal in? De ontmoeting tijdens een vakantie van een stel dertigers met een wat ouder echtpaar; een contact dat wordt bemoeilijkt door de opdringerigheid van het echtpaar en de schade die Marcel en Lidia aan de auto van het tweetal toebrengen; de eliminatie van een getuige; veel drank, enig overspel – dat is het wel zo’n beetje. Ook de roman van De Boer moet het hebben van de sfeer die via de zonderlinge protagonist wordt geëvoeerd. Hij heeft een onheilspellende, duistere kant waarop wordt gezinspeeld in de titel van de roman en in het motto van de Engelse band *I Am Kloot* dat het tweede deel inluit: “*It’s just the night, it’s just the night, it’s just the night in your veins.*” Inderdaad stroomt de nacht door de aderen van Marcel. En in die nacht trekt hij zich tenslotte terug met het pubermeisje, als Lidia hem haar overspel met de mannelijke helft van het echtpaar heeft opgebiecht. Met Zelda loopt hij in de slotzin weg over de golfbaan: “We draaiden ons om en wandelden over het midden van de *green* de golfbaan af, weg van het feest, in de richting van het vlaggetje aan het einde van de hole, waar we de muziek niet meer zouden horen, en ook de sirenes niet, alleen nog de geluiden van de nacht.”

In vergelijking met de personages in *Nestvlieders*, wier ongrijpbaarheid soms ook iets vrijblijvends heeft, is de protagonist van *De nacht* minder onschuldig. Mede door zijn onbetrouwbaarheid maakt hij een lugubere indruk. Deze ontwikkeling betekent winst. Daar staat tegenover dat de roman enigszins wijdlopig is. Bekorting door meer concentratie op de hoofdfiguur zou een nog beklemmender resultaat hebben opgeleverd.

G.F.H. RAAT

MERIJN DE BOER, *De nacht*, Querido, Amsterdam, 2014, 275 p; *Nestvlieders. Verhalen*, Meulenhoff, Amsterdam, 2011, 192 p.